

KULTUR

Tomas Pernbrandt
tel: 019-30 53 38
e-post: tomas.pernbrandt@orebro-kuriren.se

Niklas Pompe (Fredrik Hiller) i "Liten flicka i vitt", Länsteatern i Örebro i samarbete med Kruthuset, april 2002.

FOTO: MAGNUS WAHMAN

När hjärnan kokar

"Liten flicka i vitt" av och med
Fredrik Hiller

Scen: Studion, Länsteatern i Örebro, premiär 5/4 2002

Kostym: Marie Östling

Ljud och ljus: Per Fritz och Hans Lagergren

Speltid: Cirka 1 timma utan paus.

Storyn är denna: den framgångsrika managementkonsulten Niklas Pompe håller ett föredrag om hur han har lyckats så bra i sin karriär.

Han skildrar sin uppväxt och sin karriärväg i en föreläsning med overheadbilder och sammanfattar sin filosofi och lärdom i diagram och ekvationer. Men nåt är fel. Ibland tappar han koncentrationen och börjar tala om helt privata grejer som inte hör till föredraget och efterhand visar det sig att han inte alls mår bra. Han lider av allvarlig stress.

Föreställningens form är vidare en kurs/föreläsning och teaterpubliken är kursdeltagare. Före pjässtarten spelas det svensk schlagermusik ganska högt och det skapar en glad och förväntansfull stämning i salongen. Det är inte ofta jag har hört publiken snacka så mycket och så högt inför en premiär.

Managementkonsulten Niklas Pompe (Fredrik Hiller) gör sin entré. Det strömmar en imponerande energi från Hiller som Pompe

när han för sig fram som mycket charmerande och skojfrisk buffel. Som publik/deltagare sugts man omgående in i Pompes redan från början lätt barocka värld då Hiller spelar Pompe med en spänst och övertygelse som närmar sig brinnande tro blandat med en förförande och flirtande pojkkaktig charm. Pompe VILL förföra kursdeltagarna till glädjens och entusiasmens förlovade land och han lyckas med detta.

Hans föredrag eller kanske snarare show är på gränsen till en parodi på ett entusiastiskt konsultföredrag och det är roligt därför Pompe tror stenhårt på det han säger.

Han låter sig inte märkas med att mycket av det han påstår är guldkorn och djup filosofi egentligen är det värsta och mest bana-la dravel. Befängda ekvationer och idiotiska diagram som ska ge galenskapen legitimitet.

Under spelets gång uppstår en av dessa underbara situationer där en åskådare får upprepade ohämmade skrattanfall därför att skildringen är för bra.

Hon känner nog igen sig själv och sin situation alldeles för mycket och hela hennes själ blir kitslig. Hon kan inte längre bromsa eller behärska sig och hon kan inte rå för det. Då svänger fokus naturligtvis från scen till salong men Hiller handskas virtuost med situationen och låter den tillföra föreställningen ännu mer energi.

Det är levande teater. Men Pompe kör oundvikligt mot en katastrof. Det förstår man ganska snabbt.

Långsamt men säkert ökar hans privata avvikelser från föreläsningens ursprungliga tema om framgång och föreställningen får efterhand en mycket allvarlig ton och slutar med Pompes dramatiska sammanbrott på scen med desperat gråt, krampryckningar, ångestfall och aggressionsutbrott. Hans hjärna kokar. Han har allvarlig stress.

Och det är just stressproblematiken som föreställningen vill skildra och resa en debatt om och i marknadsföringen av pjäsen riktar man sig särskilt till företag. Man gör det tydligen i samarbete med en konsultfirma som heter Haluxa som bl. a. jobbar med stresshantering. Och det låter ju som ett vettigt "paket" där kulturen kan bana vägen för en förändring av ett stort hälsoproblem.

Men vilka förklaringar ger pjäsen till att vi får hälsoskadlig stress av arbetet? Trots att många är drabbade av invalidiserande stress ges - tycker jag - enbart en individuell förklaring i pjäsen. Huvudförklaringen är att Pompe har kopierat sin fars livsstil.

Han har tanklöst tagit över sin (svikande) fars normer och beteende som ungefär kan beskrivas som att arbetet och karriären kommer i första hand och att det gäller att prestera maximalt.

Jämt. Och att maka och barn kommer i andra hand. Att han får stress är alltså i stort sett hans eget fel/ansvar (eller hans fars). Föreställningens förklaring är psykologiserande och individualiserande.

Men stress är inte ett nytt och privat fenomen. Det är bara det att det nu uppmärksammas i den offentliga debatten fram för allt på grund av de enorma offentliga kostnaderna för sjukskrivning och rehabilitering. Och naturligtvis det personliga lidandet tillfogar man generat - varje gång.

Jag saknar dock ett historiskt perspektiv i föreställningen. Idag är det ju inte första gången i vår historia så att arbetet har tagit kål på människan i produktionen.

Ända sedan ångmaskinen satte fart på industrialismen har människor i miljontals farit illa och dött i produktionen. Så går det när maskinen blir förebild för människans liv.

Föreställningen ska väcka debatt och mina invändningar mot pjäsens förklaring på stressproblematiken ska inte ta bort föreställningens konstnärliga förtjänster.

Det är en mycket underhållande och medryckande föreställning så det finns all anledning att se den. Och att diskutera den.

Jesper Lange